

บทที่ 1

บทนำ

ความ เป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรงเรียนประถมศึกษา เป็นสถานการศึกษาที่สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม ซึ่งมีอยู่ในทุกส่วนของประเทศ มีหน้าที่ให้การศึกษาอบรมแก่เด็ก เพื่อให้เป็นบุคคลที่เจริญงอกงาม ตามที่สังคมปรารถนา การศึกษาที่พึงประสงค์จะต้องเป็นการศึกษาที่เสริมสร้างความรู้ ความคิด และทัศนคติให้บุคคลรู้จักตนเอง รู้จักชีวิต เข้าใจสังคม และสิ่งแวดล้อมที่ตนมีส่วนร่วมอยู่แล้ว นำ ความรู้ ความเข้าใจมาใช้แก้ปัญหาเสริมสร้างชีวิต และสังคมให้ดีขึ้น โดยกลมกลืนกับธรรมชาติ

การจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษานั้น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ (สพช.) เป็นผู้ที่มีหน้าที่ดำเนินการและรับผิดชอบโดยตรง ซึ่งมีโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 31,419 โรงเรียน (สพช., 2539) เพื่อจัดการศึกษาเบื้องต้นให้กับเด็กวัยเรียนทุกคน โดยมีความคาดหวัง ดังนี้ ให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และทำงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้พร้อมที่จะทำประโยชน์ต่อสังคมตามหน้าที่บทบาทของตน ในการนี้จะต้องปลูกฝังให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะ ในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. การพัฒนาตน ได้แก่ ให้ความรู้พื้นฐาน มีสุขภาพกายใจที่สมบูรณ์ แก้ปัญหาเป็น เสียสละ และมุ่งมั่นพัฒนา
 2. การพัฒนาอาชีพ ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รักการทำงาน และทำงานเป็น
 3. การพัฒนาสังคม ได้แก่ การปฏิบัติหน้าที่ของตนต่อบ้าน ชุมชน ประเทศ และโลก
- (สพช., 2536, หน้า 5)

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม สภาพการศึกษาในปัจจุบันยังไม่ประสบผลสำเร็จตามความคาดหวัง ของสังคมเท่าที่ควร ดังที่ โกวิท ประวาลพุกษ์ (2535, หน้า 1-3) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สำหรับอนาคต พอสรุปได้ว่า การศึกษาในปัจจุบัน ยังมีได้นำไปสู่การพัฒนาในอนาคต แต่กลับมุ่งสร้างความเห็นแก่ตัว เน้นความสำคัญในศาสตร์และศิลป์มากเกินไปกว่าชีวิตและความหมายของชีวิต นักเรียนส่วนใหญ่เรียนโดยเน้นการจำ มีความสามารถเกี่ยวกับการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันเพียงร้อยละ 20 ถึง 40 เท่านั้น และนักเรียนส่วนใหญ่เลือกปฏิบัติงานที่ส่งผลให้กับตนเองมากกว่าตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม และสังคมโดยรวม

ในสภาพการจัดการศึกษาปัจจุบัน ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์กันมาก ซึ่งมักจะกล่าวถึงความล้มเหลวในการจัดการศึกษา ที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมตามความคาดหวังของหลักสูตร และบุคคลที่กล่าวเช่นนี้ เป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ดังเช่น บรรจง ชูสกุลชาติ (2531, หน้า 13) ได้กล่าวไว้ในหนังสือพิมพ์มติชนว่า "ครูมักสอนให้เด็กจดจำมากกว่าสอนให้เด็กจัดการ" และ ลลิตา ฤกษ์สำราญ (เคลสินีส์, 2531, หน้า 10) ได้กล่าวในบทความเรื่อง "โทษการศึกษา ยิ่งเรียนสูงเท่าไม่ติดดิน" ว่า

การศึกษาในปัจจุบันล้มเหลว คนไม่มีคุณธรรม ขาดความรับผิดชอบ สอนให้มุ่งประโยชน์ส่วนตัว หากความมีหน้ามีตา ใ้แก่ในสังคมจนกลายเป็นว่า การศึกษาเป็นตัวก่อให้เกิดปัญหาในสังคม การศึกษาทำให้คนแตกแยกจากชุมชน ไม่ภูมิใจในบ้านเกิดของตน เกิดช่องว่างระหว่างแม่กับลูก ไม่มีการสืบต่ออาชีพเดิม เรียกว่า ความอับจนทางการศึกษา

แต่อย่างไรก็ตาม สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533, หน้า 2) ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาโดยตรง ได้กำหนดภารกิจในการจัดการศึกษาเชิงปริมาณไว้ 2 ประการ คือ อัตราการเกณฑ์เด็กเข้าเรียน และอัตราการคงอยู่ในส่วนของคุณภาพได้กำหนดไว้ 4 ประการ คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ภาวะสุขภาพ อัตราการเข้าชั้น และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำ

จากผลสรุปการดำเนินงานจัดการศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 6 พบว่า การดำเนินงานยังไม่บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งเกิดจากปัจจัยหลายประการ ดังที่ กองการวิจัย

การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533) ได้ศึกษาตัวแปรที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการศึกษา ได้แก่

1. สมรรถภาพในการแก้ปัญหาของครูเกี่ยวกับการเรียนการสอน ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
2. ความถี่ของกิจกรรมที่ครูติดตามผลการเรียนของนักเรียน ส่งผลโดยตรงต่อคะแนนผลสัมฤทธิ์ และคุณภาพผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
3. จำนวนครั้งที่ผู้บริหารดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน ส่งผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

จากผลการศึกษาดังกล่าว จึงได้กำหนดนโยบายให้โรงเรียนประถมศึกษาดำเนินการจัดระบบนิเทศภายใน เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (2535-2539) ในด้านการบริหารและสนับสนุน คือ

ปรับปรุงการบริหารและการนิเทศการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ โดยเน้นให้ทุกหน่วยงานใช้แผนเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน สำหรับการนิเทศการศึกษา จะให้ความสำคัญต่อการนิเทศภายในเป็นพิเศษ

(สพช., 2534, หน้า 7)

การนิเทศการศึกษาในระดับประถมศึกษา ถึงแม้จะเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพระดับประถมศึกษาก็ตาม แต่ในการดำเนินงานการนิเทศการศึกษาที่ผ่านมา มีอุปสรรคเนื่องจากการนิเทศการศึกษามีหลายระดับ นับตั้งแต่ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับกลุ่มโรงเรียน และระดับโรงเรียน การนิเทศแต่ละระดับอยู่ในลักษณะที่ต่างคนต่างทำ ขาดการประสานงานและการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ขาดรูปแบบวิธีการนิเทศที่เหมาะสม ถึงแม้คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดนโยบายที่จะทำให้การนิเทศ โดยเฉพาะโรงเรียนประสบความสำเร็จ ด้วยการจัดโครงการอบรม และสัมมนาผู้บริหารระดับโรงเรียนทุกคนก็ตาม แต่หลังจากอบรมแล้วผลปรากฏว่า โรงเรียนยังดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนน้อยมากเหมือนเดิม ด้วยเหตุที่ผู้บริหารโรงเรียนยังขาดความเชื่อมั่นในการนิเทศ และใช้วิธีการนิเทศที่ไม่ถูกต้องวิธีตามกระบวนการนิเทศ

ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มองภาพการนิเทศเป็นเพียงเฉพาะในรูปทฤษฎี และผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่กล้าที่จะลงมือปฏิบัติ (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่, 2530, หน้า 59) นอกจากนี้ ยังมีผลการวิจัยอีกเป็นจำนวนมากที่ได้ชี้ให้เห็นว่า การนิเทศภายในโรงเรียนยังขาดการนำมาใช้อย่างจริงจัง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527, หน้า 6) ได้กล่าวไว้ในเอกสารเกี่ยวกับงานนิเทศการศึกษา ดังนี้

3. ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาใช้เวลาอยู่นอกโรงเรียนเกินความจำเป็น ทำให้การนิเทศ การกำกับดูแลครูในโรงเรียนไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร
4. การนิเทศภายในมีน้อย ทำให้งานวิชาการไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร
5. ในการวินิจฉัยในการประเมินผลงานของครู ผู้บริหารโรงเรียนมักยึดความเห็นส่วนตัวมากกว่าระบบคุณธรรมในการปฏิบัติงานของครู และการประเมินผลงานครูเฉพาะเพื่อการพิจารณาความดีความชอบประจำปีเท่านั้น การประเมินเพื่อปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนมีน้อย

รุ่ง แก้วแดง (2527, หน้า 9) กล่าวว่า "ความสามารถด้านการนิเทศช่วยเหลือแนะนำยังมีน้อย ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาบางคนจึงเป็นผู้นำด้านวิชาการไม่ค่อยดี และไม่สามารถนิเทศครูได้"

นิตยา ปรีชาหาญ (2524, หน้า 175-176) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า โรงเรียนได้ปฏิบัติตามกระบวนการนิเทศการศึกษา เป็นอันดับสี่ของด้านการปฏิบัติ และเป็นอันดับหนึ่งของด้านเนื้อหา แสดงว่าโรงเรียนมิได้เน้นกระบวนการนิเทศในการพัฒนาปรับปรุง และเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอนอย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับ วินัย ตะสดี (2522, หน้า จ) ซึ่งได้สำรวจการปฏิบัติจริงในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษา เขตการศึกษา 2 พบว่า โรงเรียนประถมศึกษา ยังปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียนอยู่ในเกณฑ์น้อย

ประชา สิกขัญญ (2524, หน้า 123) ได้ศึกษากระบวนการดำเนินงานนิเทศการศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า โดยส่วนรวมผู้บริหารโรงเรียนและครูต่างมีความเห็นว่า ได้มีการปฏิบัติในด้านกระบวนการดำเนินงานนิเทศการศึกษาอยู่ในเกณฑ์น้อย และได้กล่าวถึงปัญหาอุปสรรคคือ ผู้บริหารไม่มีเวลา ขาดบุคลากรทำหน้าที่นี้พิเศษโดยเฉพาะ และนอกจากนั้น ผู้บริหารระดับสูงไม่ให้ความสนใจ สนับสนุนการปฏิบัติงานวิชาการของโรงเรียน

ประภาส นันโท (2528, หน้า จ) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูเกี่ยวกับพฤติกรรมการณ์เทศการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดในเขตการศึกษา 10 พบว่า "ทั้งผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนต่างเห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนได้แสดงพฤติกรรมการณ์เทศการศึกษา อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน"

ชัดเจน ไทยแท้ (2528, หน้า 291) ได้ศึกษาสภาพการจัดการนิเทศภายในจังหวัดนนทบุรี พบว่า ปัญหาอุปสรรคต่อการนิเทศของโรงเรียน คือ โรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด ต่อการจัดการนิเทศการศึกษา ไม่เพียงพอ เพียงแต่ทราบนโยบายเท่านั้น ไม่ได้รับการเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับแนวทางการจัดการนิเทศภายในแต่อย่างใด

สังัด อุทรานันท์ (2531, หน้า 72) ได้สังเคราะห์งานวิจัยทางการนิเทศการศึกษาในประเทศไทย และได้สรุปผลในเรื่องนี้ว่า

จากการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการนิเทศภายในโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นระดับใดก็ตาม ได้พบว่า มีการปฏิบัติกันน้อยมาก ทั้งนี้เนื่องจากบุคลากรภายในโรงเรียนยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการนิเทศการศึกษา และประการสำคัญก็คือ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถในการจัดการนิเทศภายในโรงเรียน ข้อค้นพบของการวิจัยฉบับต่าง ๆ ได้สนับสนุนซึ่งกันและกันว่า ได้มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการนิเทศศึกษาน้อยมาก และขณะเดียวกันก็มีปัญหาเกี่ยวข้องกับการขาดบุคลากรในการทำงาน ขาดความเข้าใจ และขาดปัจจัยสนับสนุนต่าง ๆ อยู่มาก

จากผลการวิจัยบางส่วนที่กล่าวมา เพื่อชี้ให้เห็นได้ว่า การนิเทศภายในยังมิได้ถูกนำมาใช้ในระบบการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาอย่างจริงจัง จึงทำให้เกิดผลที่ตามมาคือ การเรียนการสอนอยู่ในสภาพที่ขาดการพัฒนาและปรับปรุง เพื่อให้เหมาะสมกับทิศทางและเป้าหมายหลักสูตร นักเรียนที่จบจากโรงเรียนประถมศึกษาจึงมิได้เป็นไปตามคาดหวังของหลักสูตร ดัง

เป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของพลเมือง ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมมากมายติดตามมา

ดังนั้น แนวคิดในการพยายามที่จะปรับปรุงระบบการนิเทศภายในให้เหมาะสม ง่ายต่อการนำไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาโดยทั่วไป จึงควรสร้างรูปแบบการนิเทศการเรียนการสอนในโรงเรียนขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างรูปแบบการนิเทศ การเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา
2. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบที่สร้างขึ้นในโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน

3 โรงเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ด้านประชากร

เป็นการศึกษาทดลองในโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 3 โรงเรียน ที่เปิดสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยนำไปใช้กับครูผู้สอนโรงเรียนละ 6 คน และผู้บริหาร 1 คน

2. ด้านเนื้อหา

การทดลองครั้งนี้เพื่อศึกษารูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาตาม

กระบวนการ ดังนี้

- 2.1 การสำรวจปัญหาการเรียนการสอน
- 2.2 การวิเคราะห์ปัญหา
- 2.3 การวางแผนการนิเทศภายใน
- 2.4 การสังเกตการสอน
- 2.5 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายหลังการสอน
- 2.6 การวิเคราะห์กระบวนการเรียนการสอน

โดยวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ ดังนี้

1. พฤติกรรมของครูต่อกระบวนการนิเทศ
2. สภาพการเรียนรู้การสอนที่เกิดขึ้นจริง
3. ปัญหาที่เกิดขึ้นจากกระบวนการนิเทศ
4. ความพึงพอใจของครูต่อการนิเทศ
5. ความคิดเห็นของครูในการนำกระบวนการนิเทศไปใช้

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

เมื่อได้ผ่านกระบวนการทดลองตามแนวคิด และ ได้รับผลเป็นที่พึงพอใจแล้ว สามารถที่จะเผยแพร่กระบวนการนิเทศภายในขึ้นในวงการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา ได้อีกรูปแบบหนึ่ง เป็นข้อมูลสำหรับผู้เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาได้